

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista; sisäministeriön lausunto

Oikeuslaitostyöryhmästä ja sen organisoinnista

Oikeuslaitostyöryhmän tavoitteena on edistää oikeudenkäytön vahvaa riippumattomuutta, laadukkaan oikeusturvan tuottamista oikeudenkäytön perustehtävänä sekä käyttäjälähtöisyyttä eli oikeudenkäyttöä palveluna. Oikeuslaitostyöryhmän alustavissa toimenpide-ehdotuksissa tuodaan esiin oikeuslaitoksen nykytilaan liittyvät keskeiset haasteet, tavoitteet 2040-luvulle sekä keinovalikoima niiden saavuttamiseksi. Ehdotukset jakautuvat seuraavaan kuuteen kokonaisuuteen:

- 1) rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano (ehdotukset 1–33),
- 2) siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot (ehdotukset 34–65),
- 3) hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat (ehdotukset 66–96),
- 4) oikeudellinen neuvonta ja avustaminen (ehdotukset 97–112),
- 5) täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta (ehdotukset 113–145) sekä
- 6) hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat (ehdotukset 146–168).

Oikeuslaitostyöryhmä asetti 1.2.2023 ”Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen”-työryhmän toimikaudelle 1.2.2023-31.12.2027. Työryhmä on kansliapäällikön johtama ja koostuu laajapohjaisesti oikeushallinnon toimijoista. Työryhmä on jakautunut alatyöryhmiin. Sisäministeriö eikä tiittävästi sen hallinnonala ole osallistunut valmisteluun tai kuultu julkaisun valmistelun aikana.

Lausuntoa on pyydetty laaja-alaisesti yhteensä lähes 550 taholta (ml. kaikki kunnat ja kaupungit). Näiden joukossa on sisäministeriö, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos ja Maahanmuuttovirasto. Työryhmän työ jatkuu lausuntokierroksen jälkeen. Valmistelutyö on pohja oikeudenhoidon selonteon valmistelulle.

Yleistä

Työryhmä on tehnyt alustavia toimenpide-ehdotuksia yhteensä lähes 170 kappaletta ja ne jakautuvat alatyöryhmien mukaisesti. Alatyöryhmien ohjeena on ollut suhtautua oikeuslaitoksen kehittämiseen innovatiivisesti ja uudistusmielisesti. Alustavat ehdotukset tähtäävät 2040-luvulle eli ne ovat visiota luova ja strategista tavoitetilaa määrittäviä.

Alatyöryhmien alustavia ehdotuksia ei ole keskenään yhteensovitettu ja ne sisältävät osin keskinäisiä ristiriitaisuuksia. Alustavat ehdotukset eivät vaikuta perustuvan toimintaympäristöanalyysiin eikä

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

muutosajureiden tunnistamiseen. Osin tämä vie pohjaa toimenpide-ehdotuksiksi valittujen keinojen perusteltavuudesta ja vaikuttavuudesta.

Oikeuslaitoksen tavoitetilasta vuonna 2040 ja toimenpide-ehdotuksista

Sisäministeriö lausuu erityisesti ministeriön toimialaan ja rikosprossiin liittyvistä ehdotuksista, joita käsiteltiin alatyöryhmässä 1.

Sisäministeriö on esittänyt aiemmin oikeusministeriölle tulevaisuuden rikosprosessin tarkastelua ja pitää tärkeänä, että tähän työhön on nyt ryhdytty. Alatyöryhmän alustavissa ehdotuksissa tulevaisuuden rikosprosessin tavoitetilasta on kiteytetty monin paikoin onnistuneesti yleisesti tarkasteltuna. Ehdotukset ovat pitkälti samoja, joita on esitetty aiemmissa valmisteluissa (esim. esitutinnan sujuvoittamista koskevan työryhmän suositukset) tai jo sisältyvät hallitusohjelmaan. Siltä osin ne ovat myös erittäin kannatettavia.

Keskeisimpiä uudistettavia kokonaisuuksia ovat muun muassa rikosprosessin ja menettelyiden yksinkertaistaminen, digitalisaation ja muun teknologian hyödyntäminen sekä asiaosaisten oikeuksien turvaaminen. Lisäksi esitetään selvittävän perustellusti uusia menettelytapoja runsaslukuisesti asiaomistajia sisältävien rikoskokonaisuuksien käsittelyyn. Esitutinnan loppulausuntomenettelyyn liitettävä preklusio ja kuulustelujen tallentaminen ovat tulevaisuutta. Uusien prosessilajien (esim. lyhyt menettely) selvittäminen ja nykyisen kirjallisen menettelyn kehittäminen ovat myös kannatettavia, mutta siinä on otettava huomioon työtaakan keventäminen kaikkien rikosprosessin toimijoiden osalta, ei pelkästään prosessin loppupäässä.

Rikosprosessin kokonaisuudesta puuttuu kuitenkin yksi keskeinen asia eli rikosprosessisääntelyn ja -menettelyiden kokonaisarviointi. Nykyisen rikosprosessisääntelyn peruslähtökohdat ja menettelyperusteet on luotu tosiasiaa jo vuosikymmeniä sitten. Nykyistä rikosprosessia ja sen sääntelyä toimenpiteineen tulisi tarkastella tuotantotalouden tai liikkeenhoidon näkökulmasta toimintaympäristö huomioiden. Kokonaistarkastelun kautta voidaan varmistua, että rikosprosessissa erilaiset toimenpiteet tuottavat vähintään panoksia vastaavan hyödyn. Tässä työssä keskeistä olisi tarkastella, käytekäänkö viranomaisten rajallisia resursseja nykyisessä toimintaympäristössä oikeisiin asioihin, mikä on rikosprosessin resurssien näkökulmasta oikein mitoitettu palvelutaso ja voidaanko nykypäivän yhteiskunnassa luopua joistakin viranomaisten velvoittavista toimenpiteistä asianosaisen oikeusturvaa vaarantamatta.

Jatkotyössä eri alatyöryhmien ehdotusten keskinäisiä ehdotuksia tulisi vielä yhteensovittaa järjestelmän johdonmukaisuuden lisäämiseksi. Esimerkiksi alatyöryhmässä 2 (siviiliprosessi) ehdotetaan prosessijohdon vahvistamista ja lisätään mahdollisuuksia tehdä osaratkaisuja, lisätään asiamiehen velvollisuutta myötävaikuttaa prosessin etenemiseen, ja laajennetaan ryhmäkanteiden käyttöalaa. Alatyöryhmässä 3 päätöksenteon laskemista lainkäyttöviranomaiselta hallintoviranomaiselle, kiinnitetään huomiota asian vireille tulon edellytyksiin (epäselvät sähköposti-viestit) ja lisätään asianosaisen velvollisuutta osoittaa relevantit seikat laajasta ja sekavasta aineistosta. Nämä osin poikkeavat alatyöryhmän 1 ehdotuksista ja ne tulisi sisällyttää soveltuvin myös rikosprosessiin ja esitutkintaan.

Toiseksi otsakkeesta huolimatta alatyöryhmän 1 työssä ei ole käsitelty juurikaan rikollisuutta. Sisäministeriö toteaa, että esimerkiksi vuonna 2023 poliisiin tietoon tuli 513 000 rikosepäilyä, joista rikoslakirikoksia ilman liikenne rikoksia oli 395 000. Määrä on ollut noususuuntainen viimeiset vuodet ja myös rikoslajeissa on tapahtunut muutosta (esim. TVA-rikokset). Poliisin rikosasioiden volyyymi on suurin verrattuna minkä tahansa muun kansallisen rikosprosessin toimijan volyyymiin tai jopa näiden yhteenlaskettuun määrään.

Kolmantena selkeänä jatkotyön kehittämiskohteena on alatyöryhmän 1 ”rangaistukset ja niiden täytäntöönpano”-osuus, joka on hyvin suppea. Tehokkaat rangaistuslajit ja toimiva rangaistuksen täytäntöönpano ovat yksi keskeinen osa oikeusvaltiota ja kriminaalipolitiikkaa. Mikäli ihmisten luottamus rangaistusten ja täytäntöönpanon tehokkuuteen kärsii, se vaikuttaa yhteiskunnan vakauteen ja oikeusvaltion edellytyksiin. Ehdotetut toimenpiteet ovat sinänsä kannatettavat.

Kommentit alatyöryhmän 1 toimenpideohdotuksista

Toimenpide-ehdotus 1:

”Selvitetään, toteutuisiko syyttäjän aktiivisempi ja varhaisempi osallistuminen esitutkintaan siirtämällä tutkinnanjohtajuus esitutkintaviranomaisilta syyttäjälle muissa kuin yksinkertaisissa ja rutiininomaisissa rikosasioissa. Muutos saattaisi johtaa siihen, että rikosasian valmistelu syyteharkinta- ja pääkäsittelykuntoon tapahtuisi jo esitutkinnassa ja syyteharkinta nopeutuisi sen alkaessa tällöin tosiasiaa jo esitutinnan aikana. Vaatii lainsäädäntömuutoksia.”

Aika ajoin Suomessa on noussut esille niin sanottu tutkinnanjohtajuuden siirto esitutkintaviranomaisilta syyttäjälle. Tyypillisesti sitä on nostettu esille erityisesti oikeushallinnon tai juristikunnan puolelta ratkaisuna erilaisiin rikosprosessissa nähtyihin ongelmiin ilman sen laajempia perusteluita, saati tuntemusta tutkinnanjohtajan tehtävästä ja sen sisällöstä. Niin tehtiin tässäkin oikeushallinnon sisäisessä työryhmässä.

Kysymys tutkinnanjohtajuuden siirtämistä oli sisällytetty julkaisussa rikosprosessin tavoitetilään, nykytilan kuvaukseen ja ehdotettuihin toimenpiteisiin, joten sitä ei voida pitää satunnaisena. Julkaisun mukaan rikosprosessin tavoitetilassa syyttäjä johtaa tutkintaa tutkinnanjohtajana muissa kuin yksinkertaisissa asioissa tai toimisi nykyistä vahvemmassa roolissa. Syyttäjä päättäisi myös pakkokeinoista esitutkintaviranomaisten sijasta. Lisäksi rikosprosessiketjun toimijoiden henkilöresurssit vakuutettaisiin suhteessa toisiinsa.

Rikosprosessin ja rikostorjunnan tilasta.

Rikostorjunnan ja rikosprosessin tila on aiheesta huomioon kohteena Suomessa. Siihen viittaa poliisin, syyttäjän ja oikeuslaitoksen keskeiset tunnusluvut ja ylimpien laillisuusvalvojen havainnot kaikkien toimijoiden osalta. Toimintaympäristön pysyvä muutos on globaalisestikin tarkasteltuna poikkeuksellinen ja tämän muutosilmion kanssa kamppailee kaikki rikosprosessiketjun toimijat sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Poliisin osalta nykytilan taustalla on vaikuttanut myös monet muut seikat. Näitä ovat muun muassa rikosten määrän kasvu, aiempien vuosien aikana resurssisäästöt ja 1.1.2014 voimaan tullut esitutkintalain kokonaisuudistus, jonka toteuttamiseen ei osoitettu riittäviä toimeenpanoresursseja eikä jälkikäteistä vaikutusseurantaa tehty. Lisäksi niin sanotussa taitekohdessa toteutettiin sakkomenettelyn kokonaisuudistus.

Rikostorjunnan vahvistamiseksi hallitusohjelmassa on selkeät tavoitteet. Myös poliisin omat kehittämistoimet ovat kesken ja poliisille on osoitettu johdonmukaisesti vuodesta 2019 lähtien lisäresursseja mm. henkilöstömäärän kasvattamiseksi.

Tutkinnanjohtajan tehtävistä.

Nykytilassa esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka toimii PKL 2:9:ssä tarkoitettuna pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä. Tutkinnanjohtaja vastaa koko esitutkinnasta ja tutkinnanjohtajan asema antaa valtuudet päättää esitutkinnan kannalta keskeisistä toimenpiteistä, pakkokeinoista ja operatiivisesta tutkintataktiikasta. Tutkinnanjohtaja päättää tutkintalinjoista, resursseista ja priorisoinneista. Tutkintatoimenpiteistä ja pakkokeinoista päättäminen sisältää oikeudellisen harkinnan lisäksi myös taktista ja tarkoituksenmukaisuus-harkintaa eli mitä ja miten toimenpiteitä tehdään rikoksen selvittämiseksi eli lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. Tutkintajohtajan johto- ja valvontatehtävät sisältävät myös esimerkiksi poliisin sisäistä laillisuusvalvontaa suorassa esimies-alaisuudessa asianosaisten perusoikeuksien suojaamiseksi.

Esitutkintaviranomaisten koulutuksesta.

Poliisin sekä Rajavartiolaitoksen tutkinnanjohtajat ovat ammattitaitoisia ja tehtäväänsä hyvin koulutettuja. Esimerkiksi jokainen poliisi suorittaa vähintään alemman ammattikorkeakoulututkinnon (180 opintopistettä) ja koulutusjärjestelmä antaa poliisille monenlaiset erikoistumis- ja jatkokoulutusvaihtoehdot urapolullaan ja mahdollistaa osaamisen räätälöimisen kulloisenkin tehtävän vaatimalla tavalla. Tutkinnanjohtajat suorittavat vähintään ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, jossa tutkintatoiminnan johtaminen on iso osa koulutusta. Nykyään on myös tavanomaista, että tutkinnanjohtajilla on yliopistotasoisia korkeakoulututkintoja ja akateemista ansioitumista.

Esitutkintayhteistyöstä.

Jo tällä hetkellä syyttäjän asema ja mahdollisuus osallistua esitutkintaan on otettu huomioon lukuisissa esitutkintalain säännöksissä. Syyttäjällä on myös voimassa olevan pakkokeinolain mukaisena pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä laajat toimivaltuudet pakkokeinojen käytön suhteen. Esimerkkejä hyvin toimivasta poliisi-syyttäjä-yhteistyöstä on runsaasti, vaikka kehitettäväkin on vastaavasti.

Kansainvälisestä vertailusta.

Esitutkintaviranomaiselle osoitettu tutkinnanjohtajuus on poikkeus kansainvälisesti vertaillen. Eri maiden tutkinnanjohtajuusjärjestelyt eivät ole kuitenkaan sellaisenaan vertailukelpoisia keskenään monesta eri tekijästä johtuen. Nämä tekijät liittyvät muun muassa valtionhallinnon järjestäytymiseen,

rikosprosessin tehtäväjakoon ja toimivaltuuksiin, rikos- ja rangaistusjärjestelmään sekä itse toimijoihin, kuten niiden resursseihin, henkilöstömäärään, tehtäviin ja koulutukseen.

Sisäministeriön kanta toimenpide-ehdotukseen

Kaikkeen edellä olevaan viitaten, sisäministeriö vastustaa ehdotusta tutkinnanjohtajuuden siirrosta ja sen selvittämistä perusteettomana ja epätarkoituksenmukaisena. Ehdotus perustuu yksipuolisesti oikeushallinnon sisällä tehtyyn tarkasteluun eikä se ratkaise nykytilassa olevia rikosprosessin haasteita. Ehdotus ei ole myöskään tehokas keino saavuttaa tulevaisuuden rikosasioiden käsittelylle annettua tavoitetta. Sisäministeriö kuitenkin puoltaa syyttäjien aktiivisempaa roolia ja syyttäjäteistyön lisäämistä

Ehdotus loisi toteutuessaan uusia ongelmia eikä sitä voida pitää realistisena. Jo siirron selvittäminen ja siihen liittyvä valmistelu kuormittaisivat entuudestaan ylityöllistettyjä rikosprosessin toimijoita. Itse siirron toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi, että poliisilla tai rajavartiolaitosviranomaisella ei olisi enää esitutkinnassa prosessijohtoa eikä päätösvaltaa käytössä oleviin työkaluihin. Siirto tulisi vaikuttamaan laajasti esitutkinnan suorittamiseen ja tehokkuuteen, organisaatioiden sisäiseen järjestäytymiseen ja tehtäväjärjestelyihin, koulutusjärjestelmiin ja urapolkuihin. Se voisi vaikuttaa jopa poliisin ja Rajavartiolaitoksen toimitilaverkostoon ja ICT-järjestelmiin. Vastaavasti syyttäjän tulisi luoda koko tutkinnanjohtajuuden infrastruktuuri: henkilöstö, osaaminen, johtorakenteet ja valvonta sekä uudenlainen viranomaisyhteistyö.

Tutkinnan johtaminen perustuu lain ja alemman tasoisen sääntelyn tarkkaan noudattamiseen, mutta on ensisijaisesti operatiivista esimiestyötä, mikä lähtökohtaisesti edellyttää esimerkiksi nopeita operatiivista toimintaa koskevia linjauksia, yhteisiä työskentelytiloja ja jatkuvaa vuorovaikutusta tutkijoiden kanssa. Esimerkiksi poliisi on järjestäytynyt linjaorganisaationa, jossa poliisiyksiköiden operatiivinen johtaminen on järjestetty sektoreittain. Rikostorjunta-sektorin päällystöpoliisimiehet toimivat sekä tutkinnanjohtajana että ryhmänsä esimiehenä. Poliisin linjaorganisaatioon ja johtamisjärjestelmään on yhteensovitettu kiinteästi tutkinnanjohtajan tehtävien hoitaminen. Pakkokeinojen käyttöä koskevaa ja tutkinnanjohtajien päätöksentekoa tehdään 24/7. Järjestely mahdollistaa organisaatiossa tehokkaan tehtävien järjestämisen, tulostavuuksien toteutumisen, joustavan resurssien käytön ja esitutkintojen välisen priorisoinnin. Myös toimivalta- ja vastuukysymykset ovat selkeitä ja prosessit kevyitä. On mahdollista, että mietinnössä esitetyt tavoitteet rikosprosessin tehostamisesta ja sujuvoittamisesta saattaisivat vaarantua, jos tutkinnanjohtaja ja tutkijat olisivat eri viranomaisissa.

Asiassa on lisäksi huomioitava henkilöstöresursseihin ja ehdotuksen taloudellisiin vaikutuksiin liittyvät näkökohdat. Vaativat tutkintatoimenpiteet edellyttävät merkittäviä henkilöstöresursseja, joiden kustannukset voivat nousta hyvinkin korkeiksi. Tutkinnanjohtajan olisi perusteltua kuulua samaan organisaatioon, johon tutkintatoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat.

Valtionhallinnossa tehtävien siirto viranomaiselta toiselta tarkoittaa tyypillisesti vastaavien resurssien siirtoa tai uuden tehtävän hoitoa varten osoitettua lisämäärärahaa. Syyttäjän resurssipulan ratkaisuna ei voida pitää tutkinnanjohtaja-resurssien siirtoa syyttäjälle. Nykyisessä julkisen talouden tilassa jälkimmäistä vaihtoehtoa ei voida pitää todennäköisenä ratkaisuna.

Ehdotuksen sijaan johdonmukainen ja johdettu nykyisen sääntelyn mukainen toiminnan kehittäminen vähentää tarvetta kalliisiin rakenteellisiin muutoksiin, joiden vaikutukset voivat olla radikaalit monessa suhteessa. Sisäministeriön näkemyksen mukaan syyttäjällä on jo nykyisäntelyn perusteella sekä oikeus että velvollisuus ohjata esitutkintaa asianmukaisen syyteharkinnan ja keskitetyn pääkäsitteilyn turvaamiseksi.

Ehdotusta ei voida myöskään pitää hallitusohjelman mukaisena, sillä hallitusohjelmassa tavoitteena on vahvistaa poliisin rikostorjuntaa antamalla poliisille nykyistä parempia työkaluja.

Toimenpide-ehdotus 2:

”Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön sähköinen ja tietoturvallinen tekninen alusta, minne esitutkintaviranomainen tallentaisi esitutkinnan aikana kertyvää tutkinta-aineistoa esitutkinnan edetessä. Tallennettu aineisto olisi jo ennen esitutkinnan päättämistä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän lisäksi myös asianosaisten käytettävissä. Alustan käyttöön oikeutetut tahot pääsisivät siten tutustumaan aineistoon reaaliaikaisesti esitutkinnan edetessä. Tämä edistäisi heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa tutkinnan suuntaamiseen riitaisten seikkojen selvittämiseksi ja palvelisi siten mahdollisen pääkäsitteilyn sujuvuutta.”

Sisäministeriö pitää toimenpide-ehdotuksen tavoitetta asianosaisten tiedonsaantioikeuden parantamisesta hyvänä. Esitetynlaisen tietoteknisen järjestelmän luominen voi kuitenkin osoittautua

käytännössä haasteelliseksi ottaen huomioon muun ohella sen, että esitutkinta-aineistot ovat usein laajoja ja voivat sisältää erityisen arkaluontoisia tietoja. Ehdotuksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa myös esimerkiksi lähettämällä esitutkintapöytäkirja loppulausunnolle (vrt. toimenpide-ehdotus 6).

Toimenpide-ehdotus 4:

"Selvitetään mahdollisuuksia laajentaa esitutkintakuulustelujen tallentamista videolle ja näiden tallenteiden nykyistä laajempaa hyödyntämistä asian käsittelyn myöhemmissä vaiheissa."

Sisäministeriö puoltaa sitä, että mahdollisuuksia esitutkintakuulustelujen nykyistä laajempaan videoimiseen selvitetään. Asiassa on kuitenkin huomioitava, että tällaiset videotallenteet voivat olla kuulustelujen kestosta riippuen pitkiä ja tiedostokooltaan suuria.

Toimenpide-ehdotus 5:

"Selvitetään mahdollisuuksia syyteneuvottelun käytön lisäämiseksi laajentamalla syyteneuvottelun yleistä rikosoikeudellista soveltamisalaa sekä kehittämällä syyteneuvottelumenettelyä virtaviivaisemmaksi. Syyteneuvottelun kohteena voisivat olla tuomittavan rangaistuksen lisäksi tietyt oheisseuraukset, kuten yhteisösakko ja liiketoimintakielto. Syyteneuvottelun soveltuminen käsiteltävään asiaan pyrittäisiin selvittämään jo esitutkinnassa."

Sisäministeriö puoltaa sitä, että mahdollisuuksia syyteneuvottelun käytön lisäämiseksi selvitetään.

Toimenpide-ehdotus 6:

"Arvioidaan mahdollisuuksia esitutkinnan loppulausuntomenettelyn velvoittavuuden lisäämiseen. Syyttäjän johdolla tapahtuva esitutkinnan loppulausuntomenettely nojautuisi täsmällisiin teemoihin ja kysymyksiin. Tämän tuloksena rikosasioiden valmistelu toteutuisi nykyistä selvästi paremmin jo esitutkinnassa. Asianosaiset voisivat pääkäsitteilyssä vedota vain esitutkinnassa saatuun aineistoon ja sen aikana esitettyihin väitteisiin ja kannanottoihin mahdollisen preklusion tai vastaavan kaltaisella uhalla. Vaatii lainsäädäntömuutoksia."

Sisäministeriö puoltaa sitä, että mahdollisuuksia esitutkinnan loppulausuntomenettelyn velvoittavuuden lisäämiseen arvioidaan.

Toimenpide-ehdotus 7:

"Sakkomenettelyn kokonaisuudistuksessa selvitetään mahdollisuuksia laajentaa sakon määräämisen soveltamisalaa nykyisistä rikoksista ja sakkomenettelyn yksinkertaistamista. Kaikki viranomaisien määräämät sakot pitäisi voida muuntaa vankeudeksi. Syyttäjä ei osallistuisi muuntomenettelyyn."

Sisäministeriö puoltaa sitä, että sakkomenettelyn kokonaisuudistuksessa selvitetään mahdollisuuksia laajentaa sakon määräämisen soveltamisalaa ja sakkomenettelyn yksinkertaistamista. Lisäksi Sisäministeriö katsoo, että kaikki sakot tulisi voida muuntaa vankeudeksi.

Toimenpide-ehdotus 8:

"Selvitetään esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien päätösten perusteluvelvollisuuden keventämistä. Arvioidaan, olisiko tekoälysovellutuksia mahdollista hyödyntää päätösten kirjoittamisen tukena. Vaatii lainsäädäntömuutoksia syyttäjien osalta, mutta on osittain toteutettavissa myös koulutuksen ja ohjeistuksen keinoin."

Sisäministeriö puoltaa esitutkintaviranomaisten perusteluvelvollisuuden keventämisen selvittämistä.

Toimenpide-ehdotus 11:

"Selvitetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 5 a luvun mukaisen kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta. Arvioidaan, voitaisiinko kirjallista menettelyä koskevia säännöksiä muuttaa siten, ettei vastaajan tai asianomistajan suostumusta edellytetäisi. Asianosaisella olisi kuitenkin aina mahdollisuus nimenomaisesti vaatia suullista käsittelyä. Vaatii lainsäädäntömuutoksia."

Sisäministeriö puoltaa kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamisen selvittämistä. Kirjallisesta menettelystä olisi hyötyä etenkin sellaisten henkilöiden kohdalla, jotka on poistettu maasta.

Toimenpide-ehdotus 12:

”Selvitetään poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentamista rikosasioihin, joista tuomittava ankarin rangaistus on enintään kuusi vuotta vankeutta. Poissaolokäsittelyssä voitaisiin tuomita enintään vuosi vankeutta. Lisäksi arvioidaan, voidaanko henkilötodistelun vastaanottamista poissaolokäsittelyissä laajentaa. Vaatii lainsäädäntömuutoksia.”

Sisäministeriö puoltaa poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentamisen selvittämistä. Sisäministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että toimenpide-ehdotus koskee vakavia rikoksia ja että poissaolokäsittelyssä olisi toimenpide-ehdotuksen mukaan mahdollista tuomita enimmillään vain vuosi vankeutta.

Toimenpide-ehdotus 13:

”Selvitetään, voitaisiinko Suomeen säätää täysimittaiselle pääkäsittelylle vaihtoehtoinen Virossa käytössä olevaa niin sanottua lyhytmenettelyä vastaava prosessilaji, missä ainoastaan syytettyä kuullaan suullisesti hänen niin halutessaan ja kaikki muu näyttö (asianomistajan, todistajan ja asiantuntijan kertomukset) otetaan vastaan kirjallisesti. Syyllisyyttä ei tarvitsisi myöntää ja asianomistajan suostumusta ei tarvittaisi. Suostuessaan asiansa käsittelyyn lyhytmenettelyssä syytetty saisi 1/3 alennuksen rangaistuksensa määrästä. Lyhytmenettelyn soveltamisala olisi laaja. Se olisi mahdollista kaikissa muissa rikosasioissa paitsi niissä, joista on säädetty elinkautinen vankeusrangaistus.”

Sisäministeriö toteaa, että toimenpide-ehdotuksessa kuvattu lyhytmenettely saattaisi soveltua joihinkin rikosasioihin. Sisäministeriön näkemyksen mukaan ehdotettu soveltamisala on kuitenkin liian laaja ottaen huomioon, että rangaistuksesta saisi merkittävän alennuksen, vaikka syytetyn ei tarvitsisi myöntää syyllisyyttään (vrt. syyteneuvottelu). Myös eräiden rikosten luonne ja asianomistajan oikeuksien turvaaminen puoltavat suppeampaa soveltamisalaa.

Lopuksi

Sisäministeriö kiinnittää huomiota valittuun valmistelutapaan, joka on eräin osin kritiikille altis. Hyvän valmistelun edellytyksenä on tavanomaisesti, että poikkihallinnollisissa kysymyksissä keskeiset hallinnonalat osallistuvat oman alansa osalta valmisteluun.

Osastopäällikkö

Jukka Aalto

Erityisasiantuntija

Janne Juujärvi

Jakelu

OM Oikeusministeriö

Tiedoksi

Sisäministeri Mari Rantanen
Valtiosihteeri Antti Salminen
Erityisavustaja Timo Kerttula
SM PO Poliisiosasto
SM RO Rajavartio-osasto

VN/34680/2022-SM-59

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: